

ΟΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ
(ΜΠΟΕΜ) ΜΕ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΛΟΓΙΟΥΣ
ΣΤΗΝ ΕΦ. ΤΟ ΑΣΤΥ 21-22 ΜΑΡΤ. – 20-21 ΑΠΡ. 1893*

Στὸ φύλλο τῆς 21-22 Μαρτίου 1893 (ἀρ. 832) ἡ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα *Τὸ Ἄστυ* ἀναγγέλλει, σὲ μονόστιχο τῆς πρώτης σελίδας ὑπὸ τὸν τίτλο « Ἡ Φιλολογία μας », τὴν ἐναρξὴ δημοσίευσης μιᾶς « μᾶλλον ἀξιαναγνώστου καὶ διασκεδαστικῆς σειρᾶς μελετῶν », ποὺ σκιαγραφοῦν « ἄνευ τάξεως καὶ ἱεραρχίας οὐδεμιᾶς » τὶς μορφὲς λογίων καὶ λογοτεχνῶν κατόπιν συνεντεύξεων. Παραθέτουμε τὴ συγκεκριμένη ἀναγγελία:

Η ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΜΑΣ

Τὸ πολὺ κοινὸν δὲν γνωρίζει τοὺς φιλολόγους μας – παρὰ ἐξ ὀνόματος ἢ ἐκ τῶν ἔργων των. Ἀλλὰ σήμερον ἡ δημοσιογραφικὴ ἀδιακρίσις εἰσχωρεῖ παντοῦ. Δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἔργων τῶν ἀνδρῶν τῆς ἡμέρας – αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ εἰσχωρήσῃ μέχρι τοῦ σπουδαστηρίου, μέχρι τοῦ κοιτῶνος αὐτῶν, καὶ νὰ τοὺς καταλάβῃ ἐκεῖ ἐν τῇ ἀνεπιτηδεύτῳ ἀτημελησίᾳ τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ν' ἀκούσῃ τὰς ἰδέας των περὶ τῆς φιλολογικῆς κινήσεως καὶ ἐξελίξεως, νὰ μάθῃ τὰς γνώμας τοῦ ἑνὸς περὶ τοῦ ἄλλου, ὅχι ἐν τῇ ἐπισημότητι τοῦ ἐγγράφου λόγου, ἀλλ' ἐν τῇ ἀφελείᾳ καὶ τῇ ἀνεξαρτησίᾳ συνομιλίας προχειροῦ. Ἐκ τοιαύτης ἀρχῆς ἐνεπνεύσθησαν οἱ χαρακτηρισμοὶ τοὺς ὁποίους ἐπεχείρησεν εἰς τῶν συνεργατῶν περὶ πάντων τῶν ὁπωσδήποτε γνωστῶν ἐν Ἀθήναις λογογράφων, ἀδιαφόρως ἡλικίας καὶ θέσεως. Ἀρκεῖ νὰ εἶνε κανεὶς γνωστός, τὸ ὄνομά του νὰ προσπίπτῃ οἰκείως εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ κοινοῦ, νὰ ἐξεγείρῃ τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστου διὰ

* Ἡ ἔρευνα τῶν φύλλων τῆς ἐφημερίδας *Τὸ Ἄστυ* ἔγινε στὸ ΕΛΙΑ. Εὐχαριστῶ τὴ μαθήτριά μου κα Σοφία Μπόρα, δ.φ., γιὰ τὴ βοήθειά της. Γιὰ τὶς συνεντεύξεις αὐτὲς κάνει λόγο ἡ κα Μπόρα στὴν ἀδημοσίευτη διδακτορικὴ διατριβή της *Ὁ Παπαδιαμάντης καὶ οἱ ἀναγνώστες του*, Ἀθήνα 2008, σσ. 296-298, μὲ ἐνδιαφέρουσες παρατηρήσεις.

νά στήση τὴν φωτογραφικὴν μηχανήν του καὶ νὰ πάρῃ τὸ ἰνσταντάνέ του. Οὕτως 23 λόγιοι, γέροντες καὶ νέοι, μυθιστοριογράφοι καὶ ποιηταί, διηγηματογράφοι καὶ οὔμορισταί, κριτικοὶ καὶ δημοσιογράφοι ἀπλοῖ παρήλασαν πρὸ αὐτοῦ, ἀπετελέσθη δ' ἡ μᾶλλον ἀξιανόγνωστος καὶ διασκεδαστικὴ σειρὰ μελετῶν, τῶν ὁποίων ἡ δημοσίευσις ἀρχίζει ἀπὸ σήμερον.

Τὰ ὀνόματα τῶν οὕτως σκιαγραφηθέντων ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου ἄνευ τάξεως καὶ ἱεραρχίας οὐδεμιᾶς εἶνε:

Ἑμμανουὴλ Ροῦδης, Δημ. Κορομηλᾶς, Μπάμπης Ἀννινος, Ἀγγελος Βλάχος, Γ. Σουρῆς, Κώστας Κρυστάλλης, Κωστῆς Παλαμᾶς, Ι. Πολέμης, Γ. Δροσίνης, Σπυρ. Παγανέλης, Ἀχιλ. Παράσχος, Βλ. Γαβριηλίδης, Γρηγόρ. Ξενόπουλος, Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Μ. Μητσάκης, Δ. Καμπούρογλους, Ἰωάν. Καμπούρογλους, Ἀριστοτ. Π. Κουρτίδης, Ἀριστομ. Προβελέγγιος, Κωνστ. Μάνος, Ι. Δαμβέργης, Στέφ. Στεφάνου, Ἀνδρ. Καρκαβίτσας, Γ. Στρατήγης, Δ. Καλαποθάκης.

Πῶς ζοῦν, πῶς ἐργάζονται, πῶς σκέπτονται, τί φρονοῦν πάντες οὗτοι, ἰδοὺ τί ὁ ἡμέτερος συνεργάτης ἠδυνήθη ν' ἀποδώσῃ μετὰ χάριτος, ζωῆς καὶ μέθους, τὸ ὅποιον θὰ καταστήσῃ τὰ ἄρθρα αὐτοῦ ἐν τῶν εὐαρεστοτέρων ἀναγνωσμάτων, ὅσα ποτὲ ἐφιλοξένησεν ἀθηναϊκὴ ἐφημερίς.

Ἄν καὶ ἀναγγέλλονται «23 λόγιοι», ὁ κατάλογος περιλαμβάνει 25 ὀνόματα. Ἀπὸ τὰ παραπάνω πρόσωπα δὲν δημοσιεύτηκαν συνεντεύξεις μὲ τὸν Δροσίνην καὶ τὸν Γαβριηλίδην.

Στὸ φύλλο τῆς 26-27 Μαρτίου 1893 (ἀρ. 837) προστίθενται τὰ ἐξῆς:

Ὁ κατάλογος τῶν φιλογικῶν ὀνομάτων μας ἐδημοσιεύθη προχθὲς (ἀρ. 832) ἐλλιπὴς καὶ κατὰ καθήκον ὀφείλομεν νὰ τὸν συμπληρώσωμεν σήμερον. Οὕτω εἰς τοὺς ὑπολειφθέντας συγγραφεῖς προστίθενται σήμερον καὶ οἱ κκ. Εἰρηναῖος Ἀσώπιος, Δημ. Βικέλας, Στ. Ξένος, Κων/νος Ξένος, Παργασιώτης Συνοδιῶς κλπ.

Ἐπίσης θὰ ζητήσωμεν συνέντευξιν καὶ μετὰ τῆς διευθυντρίας τῆς Ἐφημερίδος τῶν Κυριῶν κ. Καλλιρρόης Παρρέν, ὡς ἀντιπροσωπευούσης ἐν γένει τὸ γυναικεῖον πνεῦμα ἐν Ἑλλάδι.

Ἐκτὸς τούτων θὰ προσπαθήσωμεν προσεχῶς νὰ ἔχωμεν καὶ τὰς φιλογικὰς γνώμας ἐν ἐκτάσει τῶν κκ. Γεράσιμον Μαρκορᾶ, Ἰακώβου Πολυλά, Γ. Καλοσγούρου καὶ Ἀνδρέου Λασκαράτου.

Τὴν προσεχῇ Δευτέραν ἐν τῇ δημοσιευθησομένῃ μετὰ τοῦ κ. Σουρῆ συνεντεύξει μας, ὅλαι αἱ ἀπαντήσεις τοῦ ποιητοῦ ἐμμέτρως.

Μποῦμ

Δὲν δημοσιεύθηκαν συνεντεύξεις τῶν: Ἀσωπίου, Βικέλα, Στ. Ξένου, Μαρκορά, Πολυλά, Καλοσγούρου καὶ Λασκαράτου.

Τελικά, οἱ συνεντεύξεις ποὺ δημοσιεύτηκαν καὶ ἔχουμε σήμερα στὴ διάθεσή μας εἶναι 28, μὲ πρώτη ἐκείνη τοῦ Ἑμμ. Ροῖδης, ποὺ ἐγκαινιάζει αὐτὴ τὴ σειρὰ στὸ φύλλο τῆς Κυριακῆς – Δευτέρας, 21-22 Μαρτίου 1893 (ἀρ. 832). Οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς συνεντεύξεις ποὺ ἀκολουθοῦν προαναγγέλλονται στὸ ἀμέσως προηγούμενο φύλλο (π.χ. *Ἀῤριον ὁ κ. ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ*).

Ἡ σειρὰ τῶν συνεντεύξεων ἔχει ὡς ἀκολούθως:

1. Ἑμμ. Ροῖδης, Κυριακὴ-Δευτέρα, 21-22 Μαρτίου 1893 (ἀρ. 832). Πρῶτη συνέντευξη ποὺ δημοσιεύτηκε.

Βλ. Ἑμμ. Ροῖδης, *διηγήματα (ἔργα)* Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων Βιβλίων. Λογοτεχνικὴ σειρὰ. Τόμος Α', πρόλογος καὶ σημειώματα Κώστα Καιροφύλα. Πρόλογος, σελ. 12, σημ. 1 (ἀναφορὰ στὸ σημεῖο τῆς συνέντευξης ὅπου γίνεται περιγραφή τῆς κατοικίας τοῦ Ροῖδης).

2. Ἀχιλλέας Παράσχος, Δευτέρα-Τρίτη, 22-23 Μαρτίου 1893 (ἀρ. 833).

3. Κωστής Παλαμᾶς, Τρίτη-Τετάρτη, 23-24 Μαρτίου 1893 (ἀρ. 834). Βλ. Παλαμᾶ, *Ἄπαντα* ΙΔ', σσ. 14-21.

4-5. Μιχαὴλ Μητσάκης – Γρηγόριος Ξενόπουλος, Τετάρτη-Πέμπτη, 24-25 Μαρτίου 1893 (ἀρ. 835).

Μητσάκης Μιχαήλ: τὸ ἔργο του. Εἰσαγωγή, σχόλια, ἐπιμέλεια Μιχ. Περάνθη. Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας» [Ἀθήνα 1956]. Δὲν δημοσιεύεται ἡ ἴδια ἡ συνέντευξη τοῦ Μητσάκη στὸν Μποέμ, ἀλλὰ σημειώσεις μὲ ἀναφορὲς σὲ συνεντεύξεις ἄλλων λογίων τῆς ἐποχῆς στὸν Μποέμ, στίς ὁποῖες τοὺς ζητεῖται νὰ ἐκφράσουν τὴ γνώμη τους γιὰ τὸ Μ.Μητσάκη. Εἰδικότερα ἀναφορὲς γίνονται στίς συνεντεύξεις τῶν:

- Α. Καρκαβίτσα· ἐφ. *Τὸ Ἄστυ* 9/10-4-1893 (Βλ. Εἰσαγωγή· Μιχαὴλ Μητσάκης (15-51) 3. Φιλολογικὴ μپοσειά, σελ. 23)
- Γ. Σουρῆ· ἐφ. *Τὸ Ἄστυ* 29-3-1893 (Βλ. Εἰσαγωγή: 5. Τὰ πεζογραφήματά του, σελ. 34)
- Ἑμμ. Ροῖδης· ἐφ. *Τὸ Ἄστυ* 21/22-3-1893 (Βλ. Κριτικὴ ἀνθολογία, σελ. 51)
- Μ. Μητσάκης· ἐφ. *Τὸ Ἄστυ* 24/25-3-1893 (Βλ. Εἰσαγωγή, σελ. 25· χαρακτηριστικὴ περιγραφή τοῦ δωματίου τοῦ Μητσάκη).

Ξενόπουλος

Σχόλιο τοῦ Μποέμ στὸ τέλος τῆς συνέντευξης:

«Καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχουν μεταξὺ αὐτῶν μερικοὶ διαμφισβητοῦντες τὴν μέχρι

τοῦδε ἀξίαν τῶν δημοσιευμάτων του, σημειοῦμεν δι' αὐτούς, ὅτι ὁ συγγραφεὺς εἶνε τόσον νέος καὶ τὸ μέλλον εὐρίσκεται πάντοτε πρὸ αὐτοῦ, καὶ τὸ θάρρος του εἶνε μέγα».

Γρ. Ξενόπουλος: Ἄπαντα. Τόμ. 1-12. Μπίρης, [Ἀθήνα 1958-1972]», Τόμος Ι, Ἡ ζωὴ μου σὰν μυθιστόρημα. Αὐτοβιογραφία. ΛΓ. Οἱ συνεντεύξεις τοῦ Μήτσου Χατζόπουλου, σελ. 272-274. (Ἀναφορὰ καὶ κριτικὴ τῆς ὅλης προσπάθειας τοῦ Μποῦμ καὶ εἰδικότερα κριτικὴ τῆς δικῆς του συνεντεύξεως).

6-7. Ἄγγελος Βλάχος – Ἰωάννης Πολέμης, Πέμπτη-Παρασκευὴ 25-26 Μαρτίου 1893 (ἀρ. 836).

Βλ. Πολέμης Ἰωάννης: Ἄπαντα τὰ πρωτότυπα ποιητικὰ καὶ θεατρικά. Ἀναστύλωσε Γ. Βαλέτας. Τόμος 1-2. Δωρικὸς, Ἀθήνα 1970 [Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη], Τόμος 1, Βιβλιογραφία Ι. Πολέμης ΙΙ. Φιλολογία, ἀρ. 65. Ἀναφορὲς στὶς συνεντεύξεις τῶν: Γρ. Ξενόπουλου, 24-3-1893. – Α. Βλάχου, 25-3-1893. – Ἄλ. Παπαδιαμάντη, 26-3-1893. – Ἰωάν. Δαμβέργη, 2-3-1893. – Χ. Ἀννίνου, 5-4-1893. – Στ. Στεφάνου, 6-4-1893. – Γ. Ψυχάρη, 8-4-1893. – Π. Συνοδινοῦ, 18-4-1893. – Γ. Στρατήγη, 20-4-1893. – Ἑμ. Ροῖδη, 21-3-1893. – Ἀχ. Παράσχου, 22-3-1893. –

Βλάχος

(Στὸν πρόλογο τῆς συνέντευξης):

Εἶνε γνωστὸν πόσον ὁ διαπρεπὴς λόγιος εἶνε δύσκολος εἰς τὰς συνεντεύξεις του καὶ ἔτι γνωστότερον ἀκόμη τὸ ἀνέκδοτόν του διὰ τοὺς ρεπόρτερ...

Ὡστε καὶ ἐγὼ σήμερον εἶχον ἀπελπισθῆ νὰ στολίσω τὴν πινακοθήκην μου μὲ τὴν σκιαγραφίαν τοῦ κ. Βλάχου, ὁπότεν κατ' εὐτυχίαν συγκυρίαν ἀπαντῶ φίλον, ὅστις δύναται νὰ ἐκληφθῇ ὡς πιστὴ ἀπήχησις τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν φρονημάτων τοῦ κ. Βλάχου, μετὰ τοῦ ὁποῖου στενῶς συνδέεται, καὶ ὅστις καλῶς γνωρίζει πᾶν ὅ,τι δύναται ν' ἀναχθῇ εἰς τὴν φιλολογικὴν ἐργασίαν τοῦ ἀνδρός.

Πολέμης

(Στὸν ἐπίλογο):

Θεωρῶ ἑμαυτὸν εὐτυχῇ ἐπισφραγίζων τὰς περὶ αὐτοῦ γραμμάς μου διὰ δύο ἀνεκδότων ποιημάτων του, τὰ ὁποῖα ἡ εὐγενὴς του καλωσύνη, μοῦ ἐδώρυσεν εὐμενέστατα, χωρὶς νὰ ὑποπτεύει καθόλου τὴν τύχην ἣν ἔμελλον νὰ λάβωσιν.

Τὰ ποιήματα αὐτὰ εἶναι «Τὰ δύο βοτάνια» καὶ «Τὸ ρυάκι».

8. Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Παρασκευὴ-Σάββατο, 26-27 Μαρτίου 1893 (ἀρ. 837).

Βλ. Γ.Κ. Κατσίμπαλη, *Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης. Α' Προῶτες κρίσεις καὶ πληροφορίες (1934)*. Β' Συμπλήρωμα Βιβλιογραφίας (1938) ἀνατύπωση. Εἰσαγωγικά σημειώματα Δημ. Δασκαλόπουλος — Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος. Ἑταιρεία Ἑλληνικοῦ Λογοτεχνικοῦ καὶ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου. Ἀθήνα 1991, σελ. 35-41. (Δημοσιεύεται ὅλη ἡ συνέντευξη).

Παπαδιαμάντης: (ὁ Μποέμ σημειώνει στὸν πρόλογο τῆς συνέντευξης:)

Τώρα ἂν θέλετε καὶ τὰς ἰδέας του περὶ τῶν συγχρόνων ποιητῶν συγγραφέων, ἀκούσατέ τας. Ἄν ἐκοπίασα νὰ τὰς ἀγρεύσω ἐκ τῆς ἀμειλίκτου σιωπῆς του, ἐγὼ τὸ γνωρίζω...

(πιδὶ κάτω): *Μὴ ζητήσετε περισσότερον, διότι θαῦμα εἶνε πῶς ἀπεσπάθησαν καὶ αὐτὰ ἐκ τῶν χειλέων του, ἀλλοίμονον δὲ ἂν προμάντευε τὴν ἰδιότητά μου, καθ' ἣν στιγμὴν τὸν ἡρώτων. Αἱ καλλιτεχνικαὶ του ἀπαντήσεις ἴσως δὲν θὰ ἐστόλιζον σήμερον τὴν σκιαγραφίαν του, τὴν ὁποίαν ἐπισφραγίζω καὶ μὲ ἐν ἀνέκδοτόν του...*

9-10. Κώστας Κρυστάλλης — Κων/νος Μάνος, Σάββατο-Κυριακὴ 27-28 Μαρτίου 1893 (ἄρ. 838).

Βλ. Κρυστάλλης Κώστας: Ἀπαντα. *Ποιήματα-πεζογραφήματα-λαογραφικά-ἱστορικά-γράμματα*. Πρόλογος-εἰσαγωγή-ἐπιμέλεια Γ. Βαλέτας. Τόμ. Α'-Β'. Ἐκδοτικὸς οἶκος Περ. Σύψα — Χρ. Σιαμαντᾶ. Ἀθῆναι 1959. Σὲ σημείωση (12) ἀναφορὰ στὴ συνέντευξη.

Γ.Κ. Κατσίμπαλη, *Βιβλιογραφία Κ. Κρυστάλλη* (Συμπλήρωμα) Ἀθήνα. Τυπογραφεῖο Σεργιάδη 1943, σσ. 6,7 (Β' Κρίσεις καὶ πληροφορίες), ἔχουμε μνεῖα τῶν συνεντεύξεων τῶν: Παλαμᾶ, Παγανέλη, Καρκαβίτσα, Ξενόπουλου, Ἀννίνου, Στρατήγη, Μητσάκη, Στεφάνου, Μάνου, Κορομηλᾶ.

Γ. Βαλέτα «Κρυστάλλης καὶ Μποέμ», περ. *Νέα Ἑστία*, Τόμ. 20, 1 Νοεμβρίου 1936, σσ. 1529-1531.

Δὲν εἶναι τόσο συνέντευξη, ὅσο οἱ ἀπόψεις τοῦ ἴδιου τοῦ Μποέμ γιὰ τὸν ποιητὴ (Βιογραφικὰ στοιχεῖα).

Μάνος

Ἡ συνέντευξη γίνεται στὸ Γυμναστήριο!

11. Γεώργιος Σουρῆς, Δευτέρα-Τρίτη, 29-30 Μαρτίου 1893 (ἄρ. 839).

Βλ. *Τὰ ἅπαντα Γεωργίου Σουρῆ*. Νέα ὁλοκληρωμένη ἐκδοση. Ἀναστύλωσε καὶ ἔκρινε Γ. Βαλέτας. Τόμ. 1-5. Ἐκδοτικὸς οἶκος Χρ. Γιοβάνη, Ἀθῆναι 1966-1967 [Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη], τόμ. Δ' (ὑπάρχουν σατιρικὰ ποιήματα γιὰ τοὺς λογίους τῆς ἐποχῆς).

(στὸν ἐπίλογο, ἓνα αὐτοσχέδιο τετράστιχο:)

Ἀπὸ τόσας συνεντεύξεις πὺν λαβαίνεις καὶ λαβαίνω ἐγὼ μόνον ἓνα πρᾶγμα

μ' ὅλ' αὐτὰ καταλαβαίνω, πὼς χειρότερο ἀπ' ὅλα καὶ τὸ πρῶτο σκυλόλογι εἶσαι σὺ κι' ἐγὼ κι οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς καὶ φιλολόγοι!

12. Σπυρίδων Παγανέλης, Τρίτη-Τετάρτη 30-31 Μαρτίου 1893 (ἀρ.840).

13. Ἀριστοτέλης Κουρτίδης, Τετάρτη-Πέμπτη, 31 Μαρτίου-1 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 841).

(στὸ ἴδιο φύλλο, ἀρ. 841, ἀνακοινώνεται ἡ συνέντευξι τῆς κ. Καλλιρρόης Παρρὲν ὡς ἐξῆς:

Εἰς τὴν δημοσιευθησομένην προσεχῶς συνέντευξίν μας μετὰ τῆς κυρίας Καλλιρρόης Παρρὲν συγκεφαλαιοῦται ὁλόκληρος ὁ γυναικεῖος νεοελληνικὸς φιλογολογικὸς κόσμος.

Γίνεται προσπάθεια νὰ ἀποσπάσει ὁ Μποέμ ἀπόψεις ἀπὸ τὸν Κουρτίδη γιὰ τὴ γλώσσα, γι' ἄλλους λόγιους καὶ συγγραφεῖς, ἀλλὰ ἀποτυγχάνει (Στὴ συνέντευξι παρעυρίσκειται ἡ σύζυγος τοῦ Κουρτίδη:)

Μποέμ: Μπορεῖτε νὰ γράφετε ἐσεῖς, ἀλλὰ ἡμπορῶ κι ἐγὼ νὰ μάθω τὴν γνώμη σας...

Κουρτίδης: Τίποτε! Τίποτε!

Μποέμ: Μά...

Κουρτίδης: Κατεργαράκο! Τὸν εἶδες [στὴ γυναῖκα του] πὼς ρίχνει τὰ ἀγκίστριά του;

Κα Κουρτίδη: Καὶ αὐτὸς ὁ καιρὸς δὲ θέλει ν' ἀνοίξῃ [ἐβρεχε]. Τί πλῆξις! Καὶ ἀφοῦ δὲν εἶχα νὰ κάμω τίποτε ἐπιπλέον ἐκεῖ, ἐσφιγξα τὰς χεῖρας τῆς εὐτυχοῦς δνάδος κι ἐφυγα ὑπὸ τὰ χαιρέκακα μειδιάματά των.

Ὁφείλω ὁμῶς νὰ σημειώσω ἐνταῦθα ὅτι ὁ κ. Κουρτίδης ἀπὸ τινων ἐτῶν ἤδη, διέκοψε τὰς μετὰ τῆς ἐλαφρᾶς φιλογολογίας σχέσεις, πρὸ δὲ τῆς εἰς Γερμανίαν ἀναχωρήσεώς του ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμῳς διηγήματα εἰς τὴν Ἑστίαν, ὡς τὴν Προσκυνήτριαν καὶ ἄλλα. Κατὰ τὴν μακρὰν ἐν Γερμανίᾳ διαμονὴν του ἐννοῶν νὰ σπουδάξῃ, ὅπως οὗτος γνωρίζει νὰ σπουδάξῃ, ἀφῆκεν ἥρεμον τὴν γραφίδα του. Μετὰ τὴν ἔλευσίν του ἡσχολήθη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας.

14. Ἰωάννης Καμπούρογλου, Πέμπτη-Παρασκευή, 1-2 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 842). Ἡ συνέντευξι γίνεται στὰ γραφεῖα τῆς Νέας Ἐφημερίδος (στὸ ἴδιο φύλλο δημοσιεύεται ἐπιστολὴ τοῦ Κουρτίδη πρὸς τὸν συντάκτη τοῦ Ἄστεως κ. Δ. Κακλαμάνον:)

Ἀγαπητὲ φίλε,

Ὁ Βύρων μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Τσάιλδ Χάρολδ καὶ τὴν αἰφνιδίαν ἐκρη-

ξιν τοῦ πρὸς αὐτὸν θαυμασμοῦ ἔγραφεν: « ἐκοιμήθην ἄσημος καὶ ἐξύπνησα ἐνδοξος». Κάτι τοιοῦτο συμβαίνει καὶ παρ' ἡμῖν ἀπὸ τινων ἡμερῶν· ἀρκετοὶ ἐπλαγιάσαμεν κοινοὶ θνητοὶ καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν εὐρέθημεν ἔξαφνα μεγάλοι ἄνδρες χωρὶς νὰ ἔχωμεν γράφει τὸν Τσάιλντ Χάρολντ. Εἰς τὸ κοινὸν ἐξέ- τέθη ὄχι μόνον τὸ περιεχόμενον τοῦ κρανίου μας— ἀν καὶ τινὲς τουλάχιστον αὐτοῦ τὴν θύραν κατῴρθωσαν νὰ κρατήσουν κλειστὴν εἰς τὰ περίεργα βλέμ- ματα— ἀλλὰ καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν οἰκιῶν μας καὶ τῶν δωματίων μας, παρ' ὀλίγον καὶ τῶν ἐρμαρίων μας· τὰ ἐλάχιστα, τὰ μᾶλλον ἀσήμαντα ἐπει- σόδια τοῦ βίου μας ἀπεθυσασυρίσθησαν διὰ τὰς μελλούσας γενεάς· τί εὐτυ- χεῖς μεταγενέστεροι. Οἱ θαυμασταὶ τοῦ αὐτοῦ Βύρωνος, θέλοντες ἄλλοτε νὰ μιμηθῶσι καθ' ὅλα τὸ μέγα εἰδωλὸν των, ἤρχιζαν ἀπὸ τὸ εὐκολώτερον χα- ρακτηριστικὸν του, ἀπὸ τοὺς μακροὺς ὄνυχας, ἔπειτα ἐφθάναν εἰς τὰς ἰδι- οτροπίας του, τὴν δὲ μεγαλοφυΐαν του τὴν ἄφιναν, ἐνοεῖται, τελευταίαν. Ἀυτὰ τὰ ἱντερβιον, φέροντα εἰς τὸν νοῦν μου τὰς συνεντεύξεις μεγάλων συγ- γραφέων ὧν χαρακτηριστικὸν εἶνε ἡ μεγάλη ἀξία, μὲ ἐνθυμίζουσιν τοὺς ὄνυ- χας ἐκείνους, τὸ πρῶτον σχέδιον τῆς μιμήσεως, τοὺς ὁποίους, βλέπων τὸν ἀπηνῆ ἁμοιβαῖον σπαραγμὸν τῶν ἰδικῶν μας, φαντάζομαι πολὺ μακροῦς.

Τὴν ἀξίαν τῶν συγγραφέων, ἥτις δικαιολογεῖ πως τοιαύτην ἀσθενικὴν περιέργειαν τοῦ κοινοῦ, τὴν ἀφήσαμεν καὶ ἡμεῖς τελευταίαν· *et pour cause!*

Σὺς

Ἀρ. Π. Κουρτίδης

15. *Ιωάννης Δαμβέργης*, Παρασκευὴ-Σάββατο, 2-3 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 843).
16. *Καλλιρρόη Παρρέν*, Σάββατο-Κυριακὴ, 3-4 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 844).
(Ἡ συνέντευξις, στὸ γραφεῖο τῆς Ἐφημερίδος τῶν Κυριῶν. Ὄνόματα συνεργατῶν τῆς Ἐφημερίδος ποὺ ἀναφέρει ἡ Παρρέν:) «Μαριέττα Μπέτσου, Ἀγανίκη Μα- ζαράκη, ἡ Εὐφροσύνη Σαμαρτζίδου (μὴ ὑπάρχουσα πλέον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ). Σύγχρονοι συνεργάτες:
«Κρυσταλλία Χρυσοβέργη, Παναγιώτα Λιούρδη, Φλωρεντία Φουντουκλή, Ξαν- θίππη Καλοσύπη, Μαρία Πιπίζα, Ἑλένη Α. Ἀντωνοπούλου, Ἀγαθονίκη Ἀντω- νιάδου, Σαπφῶ Λεοντιάς.»
17. *Δημήτριος Καμπούρογλου*, Κυριακὴ-Δευτέρα, 4-5 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 845).
(Στὸν ἐπίλογο τῆς συνέντευξης ὁ Δ.Κ. σημειώνει:)

Παρατήρησα ὅτι οὐχὶ ὀλίγοι, ἀπὸ τὰς συνεντεύξεις σου ἐξενίσθησαν, καὶ μεταξὺ αὐτῶν εἶνε καὶ αὐτοὶ τῶν συγγραφέων μερικοὶ λησμονοῦντες ὅτι ἄλλοτε δὲν θὰ ἠδύναντο οὔτε εὐφήμου μνείας νὰ τύχωσιν ἐκ μέρους τοῦ

κοινοῦ καὶ τῶν ἐφημερίδων. Ἐγὼ χαίρω πολὺ, ὅτι οἱ φιλόλογοι λαμβάνουν ὁλοὲν τὴν ἀρμόζουσαν εἰς αὐτοὺς θέσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐνῶ ἄλλοτε ἐθεωροῦντο οἱ γραμματικοί, οἱ καλαμαράδες ἀπὸ τοὺς καπεταναίους.

Στὸ ἴδιο φύλλο (845) προαναγγέλλεται ἡ ἐκτενὴς ἐπιστολὴ τοῦ Χαρ. Ἀννίνου: *Ἀῤῥιον ὁ κ. Χαλαλάμπης Ἄννινος μετ' ἐκτενοῦς ἐπιστολῆς τοῦ συγγραφέως περὶ τῶν συνεντεύξεων.*

18. *Χαλαλάμπης Ἄννινος*, Δευτέρα-Τρίτη, 5-6 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 846). (Προηγεῖται ἐπιστολὴ τοῦ γιὰ τὶς συνεντεύξεις).

Σημ. Ἀπὸ τὸ φύλλο 846 καὶ ἕως τὸ 849 οἱ συνεντεύξεις παύουν νὰ βρίσκονται στὴν 1η σελίδα καὶ μετατοπίζονται στὴ 2η.

19-20. *Στέφανος Στεφάνου* — *Δημήτριος Καλαποθάκης*, Τρίτη-Τετάρτη, 6-7 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 847).

21. *Δημήτριος Κορομηλάς*, Τετάρτη-Πέμπτη, 7-8 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 848). (Συνέντευξη στὸ γραφεῖο τοῦ).

22. *Γιάννης Ψυχάρης*, Πέμπτη-Παρασκευή, 8-9 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 849). (Ἀντὶ συνεντεύξεως, ἐπιστολές).

Μποέμ: Εἶχα γράψει εἰς τὸν κ. Ψυχάρην μίαν ἐπιστολὴν εἰς Παρισίους, δι' ἧς τὸν παρεκάλουν νὰ λάβῃ μέρος εἰς αὐτὴν τὴν αὐτοπεριγραφὴν τῶν συγγραφέων μας, τὴν ὁποίαν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω ἀπὸ τινων ἡμερῶν πρὸς τὸ κοινόν, καὶ ὁ συγγραφεὺς μου ἀπήντησε διὰ τῶν δύο κάτωθι ἐπιστολῶν, αὐτολεξεὶ δημοσιευομένων:

Ἀξιότιμε Κύριε:

Σήμερα τὸ πρωτὶ ἔλαβα τὸ γράμμα σας· σήμερα τὸ πρωτὶ ἤθελα νὰ σᾶς στείλω ἓνα γράμμα μου κι ἐγώ. Εἶταν ἔτοιμο καὶ μοῦ φάνηκε πὼς τέτοιον μοῦ ζητήσατε. Τὸ βάζω μέσα στὸν ἴδιον πλίκον.

Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ στείλετε ὅσους ἀριθμοὺς βγάλατε ὡς τώρα μετ' interview. Ὁ πρῶτος ἔλεγε μερικὰ ἄτοπα γιὰ μένα καὶ ὁ δεύτερος ἀκόμη. Πεθυμοῦσα νὰ διῶ τί λέν κ' οἱ ἄλλοι.

Διόρθωση δὲ γυρέβω· σᾶς παρακαλῶ ὁμῶς πολὺ νὰ κάμετε προσοχὴ νὰ μὴν ἔχη λάθῃ τυπογραφικά. Τὰ καλλιγράφησα ὅσο μπόρεσα.

Ὁ πρόθυμός σας Ψυχάρης

23. *Ἀνδρέας Καρκαβίτσας*, Παρασκευὴ-Σάββατο, 9-10 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 850).

(Η συνέντευξη, σὲ ζαχαροπλαστεῖο ὕστερα ἀπὸ τυχαία συνάντησιν. Στὴ 2η σελίδα τῆς ἐφημερίδας).

Βλ. *Καρκαβίτσα* Ἀνδρέας: *Τὰ ἅπαντα. Ἐκδομένα-Σκόρπια-Ἀνέκδοτα*. Ἀναστύλωσε καὶ ἔκρινε Γ. Βαλέτας. Τόμοι Α'-Ε'. Ἐκδοτικὸς οἶκος «Χρῆστος Γιοβάνης» Ἀθῆναι 1973 [Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη]. Στὸν Α' τόμο «πρῶτες κρίσεις καὶ πληροφορίες», σελ. 7, γινώμεν τῶν λογίων γιὰ τὸν Καρκαβίτσα στὰ 1893 (Συνεντεύξεις τοῦ Μποῆμ στὸ Ἄστυ 1893. Σύγχρονοι Ἑλληνες Συγγραφεῖς.) (Ἄστυ 5-3-1893) Ἐπισκέπτης Δ. Χατζόπουλος (7-11).

Στὸ φύλλο 851:

«Τὰ εἶδωλα» - Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Ροῖδου.

Τὸ φύλλο 855 δὲν ὑπάρχει.

24. *Κλέων Ραγκαβῆς*, Πέμπτη-Παρασκευή, 15-16 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 856). Ἀντὶ συνεντεύξεως ἐπιστολὴ ἀπὸ τὸ Βερολίνο γιὰ τὴ γνώμη του σχετικὰ μὲ τὰ φιλολογικὰ πράγματα τῆς ἐποχῆς.

Φύλλο 856 (1η σελίδα):

Ζητήσας παρὰ τοῦ κ. Κλέωνος Ραγκαβῆ, ἐκ Βερολίνου, τὴν γνώμην του περὶ τῶν φιλολογικῶν μας πραγμάτων ἔλαβον τὴν ἑξῆς ἐπιστολὴν πρὸς δημοσίευσιν:

25. *Ἀριστομένης Προβελέγγιος*, Σάββατο-Κυριακή, 17-18 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 858). (Συνέντευξη στὴν 1η σελίδα, στὸ Πανεπιστήμιο).

26. *Παναγιώτης Σινοδινός*, Κυριακή-Δευτέρα, 18-19 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 859). (Συνέντευξη στὴ 2η σελίδα).

27. *Κωνσταντῖνος Ξένος*, Δευτέρα - Τρίτη, 19-20 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 860). (Συνέντευξη στὸ ξενοδοχεῖο «τῶν Ξένων», στὴ 2η σελίδα).

28. *Γεώργιος Στρατήγης*, Τρίτη-Τετάρτη, 20-21 Ἀπριλίου 1893 (ἀρ. 861). (Συνέντευξη, στὴ 2η σελίδα).

Σημ. Ἀπὸ τὸ φύλλο 850 καὶ μετὰ, ὕστερα δηλ. ἀπὸ τὴ συνέντευξη τοῦ Καρκαβίτσα, δὲν προαναγγέλλεται πιά καμιὰ συνέντευξη.